

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.8, april 2016

Indledningen er redigeret af Klaus Nielsen og Henrik Yde

Tilsyn ved dr.phil. Flemming Lundgreen-Nielsen

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredigering og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Et Par Ord om Oldgrandskning”

ved Jon Tafdrup

Indhold

- 1 Anledning
- 2 Grundtvigs tilgange til oldtidsstudiet
- 3 Asarusens produktion
- 4 Tilnærmelse til tidligere modstandere
- 5 Totalanskuelse og metode
- 6 Grundtvigs selvkritik med et kritisk blik
- 7 Anvendt litteratur

1 Anledning

I “Et Par Ord om Oldgrandskning” gør Grundtvig status over sin beskæftigelse med den nordiske mytologi og sagnhistorie. Artiklen er på den ene side formet som en selvbiografisk fremstilling, hvor Grundtvig vurderer sin foreløbige indsats inden for området, og på den anden side som en mere principiel diskussion af de metoder, han fremover agter at tage i brug. Den lille afhandling blev bragt i andet hæfte af *Danne-Virke* 3, s. 167-190.

Tidsskriftet *Danne-Virke* var Grundtvigs eget. På nær fire sider stod han selv for alle de mange bidrag. Det udkom i fire bind à fire hæfter i perioden 1816-1819 med i alt 1564 tryksider. Flemming Lundgreen-Nielsen har givet en alsidig karakteristik af skrifternes indhold (1980, s. 850-856).

Anledningen til “Et Par Ord om Oldgrandskning” skal findes i de fire sider af *Danne-Virke*, som Grundtvig ikke stod bag, nemlig de indledende sider (s. 190-194) til den efterfølgende artikel, der behandler myten om Fornjot (oldisl. Fornjótir). Disse

tilsendte sider har fået Grundtvig til igen at rette sin opmærksomhed mod den nordiske oldtid, et felt han i egne øjne havde lagt bag sig otte år tidligere og ikke troet at ville genoptage (jf. Toldberg 1955, s. 60-63). Med det indledende motto fra Horats antydes det, at Grundtvig dog ikke har tænkt sig at løbe fra sin baggrund.

Toldberg har fremhævet, at artiklen om Fornjot indeholder kimen til den senere metodik i al Grundtvigs arbejde med mytologien (1955, s. 60). "Et Par Ord om Oldgrandskning" har et forlæg ([Fasc.-nr. 172.2](#)), der i alt er mere biografisk anlagt (jf. Toldberg 1955, s. 72; forlægget er trykt i sin helhed samme sted s. 68-75).

2 Grundtvigs tilgange til oldtidsstudiet

Selv sammenfatter og karakteriserer Grundtvig tre tilgange gennem sit hidtidige liv til den nordiske mytologi og sagnhistorie: I det første møde, var han draget af "blind Natur-Drift", anden gang behandlede han oldtiden som i et "Skjalde-Syn" (asarusen), og nu tredje gang, hvor han står over for den, er det som historiker (s. 179).

De tre tilgange giver Grundtvig lejlighed til at beskrive fem livsfaser (jf. Auken 2005, s. 312): I barndommen blev han draget mod de overleverede fortællinger, hvor græsk og romersk mytologi allerede i det uformede sind ikke kunne måle sig med det "staalblanke Valhal og guldtakke Gimle" (s. 168); i ungdomstiden havde han en rationalistisk og frisindet tilgang, hvor han i, hvad han også betegner som "Letsindighedens Aar", havde fundet det bekvemt at befri sig fra Guds myndighed. Han manglede her forståelse for det nidkære filologiske (videnskabelige) lærdomsarbejde med teksterne, og derved forstand og fortrolighed (indlevelse) med stoffet (s. 170). I den tid digtede han små rim med emner fra sagnhistorien (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 45 f.).

Dernæst fulgte asarusen, som overmandede ham i den landlige ensomhed, først i 1804 hos forældrene i Udby og senere, mens han var huslærer på Egeløkke i 1805-1808 og sidst i tiden som historielærer på Schouboes Institut; det var her "Sponsen af sig selv fløi op" (s. 171) og en nærmere forståelse af mytologien og sagnhistorien, som den forelå på det danske tungemål, gik op for ham. En venlig tak sender han til ungdomsvennen Peder Nikolai Skovgaard, der krediteres for at have tilskyndet Grundtvig til at gå forfattervejen og gøre den nordiske oldtid til genstand for skribentvirksomheden (s. 171; se fx dagbogsoptegnelsen fra 24. juni 1807, Grundtvig 1979, bind 1, s. 405).

Det er i den periode, at Grundtvig udkommer med flere skrifter om nordisk mytologi og sagnhistorie, hvor han med egne ord opofrede al sin kraft og alle sine dage på emnet (Grundtvig 1817, s. 167). En nærmere redegørelse for Grundtvigs vej ind i den nordiske gude- og sagnverden kan læses i [indledningen](#) til *Optrin af Kæmpelivets Undergang i Nord* (1809); en anden kort indgang er Lundgreen-Nielsen 1994, s. 142-150.

I tiden efter sammenbruddet i julen 1810, der ledte Grundtvig ind i en bogstavtro bibelkristendom, troede han at have forladt oldtidsstudiet for stedse, men nu står det igen for ham "som en Syssel, jeg vel ingenlunde agter at binde mig til, eller tabe mig i,

men dog at sætte i nøieste Forbindelse med min hele Virksomhed” (s. 167).

Når Grundtvig skriver, at han vil sætte studiet af oldtiden i forbindelse med sin hele virksomhed, er det i relation til historievitenskaben. *Danne-Virke*, hvori artiklen om oldgranskning er trykt, betegnes i sig selv som et dansk-historisk tidsskrift (Grundtvig 1817, s. IX), og han beskæftiger sig i denne periode indgående med historien, hvad det løbende arbejde med oversættelserne af de store krøniker af Saxo og Snorre samt ikke mindst den i september udkomne *Udsigt over Verdens-Krøniken fornemmelig i det Lutherske Tidsrum* vidner om.

En anden grund til igen at vende sig til nordisk mytologi og sagnhistorie er, at folk ikke syntes at tage Grundtvigs kristne forkyndelse til sig. Den svigtende opbakning samt den dårlige udsigt til at opnå et fast præsteembede inden for en overskuelig fremtid, havde Grundtvig 2. juledag 1815 taget konsekvensen af, da han i en fyldt Frederiksberg Kirke havde meddelt, at han ikke længere agtede at prædike som gæst i kirkerne (Scharling 1947, s. 198). Når han en tid lang havde “prædiket for døve Øren”, anså han det for naturligt at vende tilbage til kendt land, men nu med et “roligt og upartisk Øie” (Grundtvig 1817, s. 179).

3 Asarusens produktion

Det rolige, upartiske øje udmøntes i en selvkritik af asarusens frembringelser. Grundtvig anerkender, at noget af den kritik, der i sin tid blev ham til del, kunne være berettiget (s. 173 f.).

Grundtvig refererer til artiklerne “Lidet om Sangene i Edda” (1806, se indledningen til artiklen [her](#)) og “Om Asalæren” (1807, se indledningen [her](#)). Hovedværket fra perioden, *Nordens Mytologi* (1808), er Grundtvig endnu meget tilfreds med. Den er skrevet så “ædrue og betænksom, som man burde ønske” (s. 175). Han bebrejder sin samtid, at den på grund af mangel på poesi og historie ikke forstod værkets kvaliteter. Værket selv er en halvt digterisk, halvt faglig fremstilling – en poetiserende mytologisk fremstilling, hvis tendenser går fra konkret kilderedegørelse til visionen om digtekunstens frisættende evne; mytologien og sagnhistorien fremstilles som et skuespil i fem akter, et sejrsdrama (se indledningen [her](#)).

Endelig nævner Grundtvig, hvordan han forsøgte at give sin anskuelse ren digterisk form i to-bindsværket *Optrin af Nordens Kæmpeliv* (s. 176). Første bind kom i 1809, det andet i 1811, det vil sige på den anden side af sammenbruddet i julen 1810, hvorefter betagelsen af oldtiden ebbede ud.

Grundtvig noterer, at selvom han nød opbakning fra mænd som Rasmus Nyerup (jf. den bevarede brevvæksling, der begyndte 1. maj 1807 med Grundtvigs ældste brev til Nyerup, Grundtvig 1924-1926, bind 1, s. 1 f.), Friedrich David Gräter og sin matematiske ven, dvs. P.N. Skovgaard, var der også dem, der anså hans arbejde med oldtiden som galskab (s. 173). Her tænker han formentlig på G.L. Baden og den tyske historiker Friedrich Rühls, der begge havde kritiseret Grundtvigs omgang med mytologien (Lundgreen-Nielsen 1980, s. 271 f.).

4 Tilmærkelse til tidligere modstandere

Lundgreen-Nielsen har anført, at “Et Par Ord om Oldgrandskning” betegner Grundtvigs bevidste forening af de bedste forskningstilgange fra 1700 og 1800-tallet (1980, s. 741). Grundtvig fremhæver en række personer, der har bidraget til faget. Enkelte, han tidligere havde afskrevet som hæderlige oldtidsforskere, drager han nu frem som anvendelige på visse områder. Det gælder den tyske historiker August Ludwig Schläzer og den svenske sprogforsker Johan Ihrer. Toldberg peger på, at Grundtvig hos dem har fundet argumenter for at gå en ny vej inden for myteforskningen, hvor der skelnes skarpt mellem historie og eventyr i kilderne (1955, s. 67). Grundtvig takker dem begge for at have holdt døren åben til oldtiden, men betakker sig dog for at gå i deres fodspor fremover (s. 180). Den skarpe vurdering af kildernes historicitet er ikke nok: i denne rationelle tilgang savnes sans for myternes egentlige betydning; den kan digteren (skjalden) imidlertid belyse:

Skjaldens Fortrin er det vel i hver Alder at have et Slags Lys med sig, hvor han gaaer, fordi han, saa at sige, kan slaae Ild af sine Øine, og, uden ham til Forløber, skal man nok bare sig for at komme paa det rette Spor til nogen Egn i Aandens Rige (s. 184).

Her udtrykker Grundtvig det romantiske syn på digterens iboende guddommelige kræfter (genilæren). Muligheden for at forstå myterne fordrer disse kræfter. Man forstår dog på fortsættelsen af passagen, at ikke mange af de nutidige digtere ejer denne evne, men enkelte er der:

Oehlenschläger var den første Skjald der kastede et Blik paa den nordiske Oldtids Aand, mig timedes det først med Bogen i Haand, at speide dens Land, og hvem der ringeagter Skjaldens Blik og mine Tidender, kommer end ikke til Utgarde-Loke eller Geirrodsgaard (s. 189)

5 Totalanskuelse og metode

For Grundtvig er det et problem, at han åndeligt manglede det, der skulle til for at forbinde *Eddaen* med historien i en totalanskuelse. Begrebet ‘vidskab’ har en central placering i den forbindelse (Auken 2005, s. 316). I forhold til fagvidenskabernes mål, at forklare et enkelt afgrænset område af virkeligheden, er vidskaben udtryk for en uafsluttelig stræben efter at forklare virkeligheden i sin totalitet; de fagvidenskabelige opdagelser er blot delmængder heraf.

Totalanskuelsen har hos Grundtvig en bibelsk målestok. Kristendommen er i sit væsen historisk, og intet arbejde i kristendommens ånd er forgæves. Fremover agter Grundtvig at gå til oldtiden med et kristent udgangspunkt som historiker (s. 178). Myterne er historiens forløber, og studiet af oldtiden kan besvare spørgsmål om “*Folkenes Oprindelse, Udvikling og indbyrdes Forhold*” (s. 182). Begrebet anskuelse er væsentligt i fætteren Henrich Steffens' første filosofiske forelæsning. Steffens' afholdt i november-december 1802 en række forelæsninger på Elers' Kollegium, som Grundtvig overværede. Det var de nye tanker fra tysk åndsliv, hvor centrale drivkræfter var længslen efter at finde et helhedsyn på tilværelsen, en sammenhængende anskuelse af natur og historie samt en higen efter det evige

(Scharling 1947, s. 19). Det er disse tanker, som Grundtvig i årene efter bygger videre på (se fx Grundtvig 1979, s. 218-226).

Metodisk er den sikreste vej til oldtiden at bevæge sig baglæns i historien. Fra den kendte nutid kan vi lære at forstå den nære fortid; når den er forstået, bevæger vi os endnu et skridt tilbage til dens udspring og så fremdeles (s. 183).

Grundtvig synes at anskue historien teleologisk; historien har en retning bestemt af årsager og virkninger (Auken 2005, s. 318). Det er umagen værd at gå tilbage til myternes oprindelse, da mennesket ikke blot får at vide, hvorfra det kommer, men også hvor det skal hen. Som Grundtvig anfører det: “thi *hjem* skal vi bestemt” (s. 184).

6 Grundtvigs selvkritik med et kritisk blik

Både Lundgreen-Nielsen og Auken har påpeget, at Grundtvig i sin selvkritik ikke synes helt nøgtern. Lundgreen-Nielsen fremhæver, at når Grundtvig hævder og ærgrer sig over, at han ikke tidligere interesserede sig nok for den materielle arkæologi, “de smuldrede Leerpotter”, men belavede sig på sin indre beskuelse (s. 176), er det noget overdrevet. Han noterer: “de mange filologiske og historiske ekscerpter fra 1807-1810 viser, at han ikke gav sig tilfreds med usikre syner, og hans digt om Gunderslevdyssen fra 1808 [læs [her](#)], hilsenen til Vedels Simonsen om Glavendrupstenen i 1809 [[fasc.-nr. 386.33](#)] og avisindlægget om oldsagers bevarelse i 1809 [læs [her](#)] vidner om begejstring også for de arkæologiske stofområder” (1980, s. 740).

Den overordnede påstand i “Et Par Ord om Oldgrandskning”, at Grundtvig i en otteårig periode ikke havde beskæftiget sig med den nordiske mytologi og sagnhistorie, finder Auken påfaldende. Han påpeger, at Grundtvig har arbejdet med det i “Thryms-Kvide eller Hammervisen” (1815), *Et Blad af Jyllands Rimkrønike* (1815) og i resten af *Heimdall* (1815) samt i striden med Baggesen i Valhallalegen. Yderligere er digtene i *Danne-Virke* karakteriseret ved den hyppige brug af billeder fra den nordiske oldtidshistorie. Aukens konklusion er, at Grundtvig i sit poetiske arbejde synes længere fremme i sin udvikling, end han er sig selv bevidst (Auken 2005, s. 317).

7 Anvendt litteratur

- Auken, Sune (2005) *Sagas spejl. Mytologi, historie og kristendom hos N.F.S. Grundtvig*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1817) *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 3. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1924-1926) *Breve fra og til N.F.S. Grundtvig*, udg. Georg Christensen & Stener Grundtvig 1-2. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1979) *Dag- og Udtogsbøger*, udg. Gustav Albeck bind 1-2. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S.*

Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819. København.

- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1994) "Grundtvigs nordisk-mytologiske billedsprog - et mislykket eksperiment?" i *Grundtvig-Studier* 1994, s. 142-198. København.
- Scharling, C.I. (1947) *Grundtvig og Romantiken belyst ved Grundtvigs Forhold til Schelling*. København.
- Toldberg, Helge (1955) "Et uænset egenhændigt vidnesbyrd om Grundtvigs ungdom" i *Grundtvig-Studier* 1955, s. 58-75. København.